

Asia: VN/335/2019

Vesilain tarkistaminen; työryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu asiasta seuraavaa.

Tausta

Vesilain tarkistamisen taustalla on Suomen luonnonsuojeluliitto ry:n, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön ja WWF:n vuonna 2017 jättämä yhteinen esitys vesilain tarkistamiseksi kalatalousvelvoitteiden määrittämiseksi.

Lainsäädäntöhankkeen tavoitteena on ollut tarkistaa vesilakia siten, että kalatalousvelvoite tai kalatalousmaksu voitaisiin jatkossa nykyistä helpommin liittää lainvoiman saaneeseen vesivoimalaitoksen lupaan, johon sellaista ei vielä sisälly.

Vesilain tarkistamisen taustalla vaikuttavat perusteelliset muutokset yhteiskunnan odotuksissa vesivoimaa ja luonnonsuojelua kohtaan. Vesilain nykyinen vesivoiman pysyvyyssuoja ns. nolovelvoitelaitosten osalta ei vastaa enää perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä, kuten PeVL 55/2018 vp, omaksuttua tulkintaa omaisuuden suojan ja ympäristöperusoikeuden suhteesta. Vesivoimatuotantoon liittyvä omaisuuden suojan sisältö tulee pystyä yhteensovittamaan paremmin ympäristön yleisen edun kanssa jatkossa kaikissa tilanteissa. Edellinen tarkoittaa viime kädessä sitä, että vesivoiman virtavesiekosysteemeille aiheuttama vahinko ei voida jäädä enää täysin tai suurelta korvaamatta ja korjaamatta pysyvästi.

Kuten Luonnonsuojeluliitto on jo hankkeen aiemmissa vaiheissa tuonut esille on vesilain muuttaminen välttämätöntä lainsäädännön oikeudenmukaiselle kehitykselle luonnon näkökulmasta. Luonnonsuojeluliitto pitää oikeusministeriön mietintöä ja esitystä lähtökohtaisesti hyvänä. Mietinnössä on punnittu nähdäksemme toimien oikeudenmukaisuutta sekä oikeasuhtaisuutta eri asiaan liittyvät perusoikeusnäkökulmat lähtökohtaisesti onnistuneesti sekä ottaen huomioon vesilain muuttamisen tavoitteen vaelluskalakantojen osalta sekä laajemmin luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta.

Luonnonsuojeluliitto nostaa kuitenkin esiin seuraavia huomioita esityksestä.

Nykyisen sääntelyn ongelma, joka mietinnössäkin esitetään on vesilain tiukat edellytykset, joiden nojalla lainvoiman saaneen vesitalousluvan määräyksiin voidaan jälkikäteen muuttaa, sillä lupamääräysten tarkistaminen tai uusien määräysten antaminen ei ole saanut pääsääntöisesti sanottavasti vähentää hankkeesta saatavaa hyötyä ja lisäksi hankkeesta vastaavalla on oikeus saada korvausta tarkistamisesta tai uusien määräysten antamisesta aiheutuvista muista kuin vähäisistä edunmenetyksistä. (s. 4)

Luonnonsuojeluliitto pitää ongelmallisena nyt esitetyn vesilain muuttamisen vaikuttavuuden osalta, että mietinnössä ei esitetä lakiin sisällytettäväksi säännöksiä lupamääräysten tarkistamisen aikataulusta tai tarkistamiskohteiden keskinäisestä järjestyksestä ja siten kalatalousviranomaisen resurssit määrittävät osaltaan sääntelyn tosiasiallista vaikuttavuutta (s. 21). Huomautamme, että mikäli vesilaissa ei määritellä lainsäädännön tasolla edes viranomaisia velvoittavaa aikataulua tai järjestystä lupien tarkistamiseksi, voi tämä vaarantaa vesilain tarkistamisen tavoitteen saavuttamista.

Luonnonsuojeluliitto pitää myös osaltaan ongelmallisena, että mietinnössä on päätetty jättää selvitysmenettely lupaa edeltävänä vaiheena lakimuutoksesta pois (s.24).

Luonnonsuojeluliitto pitää positiivisena luonnon ja ympäristön kannalta mietinnössä esitettyä ratkaisua, jonka mukaan hankkeesta vastaavalle asetettava kalatalousveloitetta koskeva lupamääräys on luonteeltaan toimenpiteen yksilöivä eikä vaihtoehtoisesti jätä hankkeesta vastaavan ratkaistavaksi toimia tavoitteen saavuttamiseksi, sillä jälkimmäisessä kalatalousveloitteen positiivisten vaikutusten valvonta voisi olla ongelmallista sekä edellyttäisi viranomaisresursseja. Lisäksi lupamääräyksiä tulee olla nähdäksemme niin yksilöityjä, että niistä voidaan selvästi erottaa veloitteet hankkeesta vastaavalle. Ratkaisu on näkemyksemme mukaan positiivinen niin luonnon kuin hankkeesta vastaavan näkökulmasta sekä yhteiskunnalliselta kannalta. Ratkaisu on myös oikeusturvan kannalta kannatettavampi. (s. 26-27)

Esityksestä ei käy riittävän selvästi ilmi viranomaistoiminnan prosessia sen suhteen, että käytännössä viranomaisen ratkaistavaksi tulee ensin se, onko luvassa määräyksiä kalatalousvelvoitteeksi, jonka jälkeen lupaan voidaan soveltaa vesilain 3 luvun 21 a §. Kiinnitämme huomiota siihen, että arvioinnin tulee olla oikeuskäytäntö huomioivaa sekä vaikutuksiin perustuvaa.

Suojelun kohde

Lakiehdotuksen 2:13 b §:n muotoilussa on huomioitu vesivoiman aiheuttamista vahingoista vain vaelluseste, mikä on mielestämme liian suppea rajaus.

Ensinnäkin lainsäätäjän tulisi huomioida vesipuitedirektiivin tavoitteet vesistöjen ekologisesta jatkumosta sekä ympäristövirtaamien määrittämisestä. Ne liittyvät kalataloudellisen velvoitteen piiriin, koska ne vaikuttavat suoraan kalojen elinolosuhteisiin. Toisaalta kalojen lisäksi tulisi ottaa huomioon vesiluontotyyppi ja sen ennallistaminen. Tunturialueen eteläpuolella jokien ja virtavesien luontotyypeissä on paljon uhanalaisia.

Nämä edellä esitetyt huomiot kattava muotoilu voisi siten olla: ”1) laitoksen muodostaman vaellusesteen poistaminen tai laitoksen toiminnan lopettaminen on tarpeen kalojen ja kalakantojen elinolosuhteiden tai vaellusyhteyden turvaamisen ja palauttamisen sekä virtavesiluontotyyppin kannalta;”. Tässä esitetty laajempi muotoilu huomioi mielestämme paremmin vesilain 1 §:ssä asetettuja lain tavoitteita.

Lisäksi huomattakoon, että lunastusmenettelyn rajaaminen koskemaan vain niitä vesivoimalaitoksia, joilla ei ole määrättyä kalatalousvelvoitetta tai -maksua, saattaa muodostua ajan myötä ongelmalliseksi.

Lunastus- ja korvauskynnys

Nyt esitetty lakimuutos (2:13 b §) mahdollistaisi ehdollisen lunastusmenettelyn vesivoimalaitoksille, joille ei ole määrätty kalatalousvelvoitetta tai -maksua. Samanaikaisesti on ehdotettu (3:21 a §), että toimijalle voitaisiin korvata kalatalousvelvoitteen asettamisesta koituvaa haittaa.

Kalatalousvelvoitteet eivät ole muuttumattomia (3:22 §). Siksi tässä lakiehdotuksessa jää epäselväksi, miten korvausvelvollisuus jatkuu, jos velvoitetta muutetaan myöhemmin. Asetelma saattaa johtaa epätarkoituksenmukaisiin tilanteisiin, joissa velvoitekorvaukset muodostuvat

merkittäviksi tulonlähteiksi. Tällöin pysyvyydensuojaa ei nauttisi itse vesitaloushanke, vaan paradoksaalisesti sen aiheuttama haitta.

Lisäksi tulisi arvioida vesitaloushankkeiden asemaa suhteessa muihin energiantuotantomuotoihin. Missä määrin ympäristövelvoitteiden muuttuminen tai niiden asettaminen voivat johtaa pysyviin, valtion toimesta maksettaviin korvauksiin? Tätä asiaa on aiemmin pohdittu mm. kivihiilen lopettamisesta päättämisen yhteydessä. Lisäksi löysät korvaukset voivat olla ongelmallisia EU:n kilpailupolitiikan valossa.

Luonnonsuojeluliiton mielestä luvan haltijalle uuden kalatalousvelvoitteen määrittämisestä koituvien edunmenetysten tulisi lähtökohtaisesti jäädä luvan haltijan vahingoksi. Kyse on yleisestä edusta, jonka kustannuksella vesivoimalan omistaja on yleensä saanut laitoksesta pitkäaikaista hyötyä.

Hakemuksen tekijä

3:21 a §:ssa hakemuksen tekijäksi on asetettu kalatalousviranomaisen. Olisi tärkeää, että asian voisi saada vireille myös haitallisen vaikutuksen kohteena olevan yksityisen edun haltija, kunta, valvontaviranomainen tai asiassa yleistä etua valvova viranomaisen sekä ympäristöjärjestö tai -säätiö.

Lisätietoja

- ympäristöjuristi Matti Kattainen, puh. 044 7785013, matti.kattainen@sll.fi

SUOMEN LUONNONSUOJELULIITTO RY

Hanna Halmeenpää Tapani Veistola

puheenjohtaja

toiminnanjohtaja

Kattainen Matti
Suomen luonnonsuojeluliitto